

Asia: VM019:00/2021, VN/2033/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän toiminnan valmistelun rahoituksesta vuosina 2021 ja 2022

Lausunnonantaja

Lausunnonantaja on:

Kunta

Huomiot valmistelun rahoituksen määräytymisperusteisiin

a) Hyvinvointialueiden valmistelun rahoituksen määräytymisperusteet

Lausunto hyvinvointialueiden valmistelun rahoituksesta

Valtioneuvosto on pyytänyt lausuntoja tulevien hyvinvointialueiden valmistelun rahoituksesta annettavasta asetuksesta. Ehdotuksen mukaan rahoitus olisi vuonna 2021 yhteensä 14.973.000 euroa ja vuonna 2022 yhteensä 47.146.000 euroa.

Ehdotuksen mukaan Pohjois-Pohjanmaan osuus hyvinvointialueiden valmistelun rahoituksesta on:

€/as

Vuonna 2021	1.190.313 €	2,9
Vuonna 2022	3.754.864 €	9,1
Yhteensä	4.945.177 €	12,0

Uudistuksen vaatimat resurssit

Alustavien laskelmien mukaan esitetyllä rahoituksella voidaan palkata Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen perustamiseen noin 15-20 kokoaikaista asiantuntijaa. Hyvinvointialueen valmistelussa tarvittava henkilöstömäärä on kuitenkin huomattavasti suurempi ja valmistelua tekevän henkilöstön määrä nousee asteittain. Sen arvioidaan olevan suurimmillaan vuoden 2022 kesän jälkeen ollen jopa lähes 200 henkilöä. Esitetty rahoitus on siten täysin riittämätön.

Pohjois-Pohjanmaan tulevan hyvinvointialueen henkilöstömäärä tulee olemaan maan kolmanneksi suurin, noin 18.000 henkilöä ja maakunta on maantieteellisesti erittäin laaja (yli 400 km Kuusamosta Reisjärvelle). Alueella on tällä hetkellä 19 sosiaali- ja terveystalvöjien järjestäjäorganisaatiota ja 2 pelastuslaitosta. Muutos tulee olemaan erittäin suuri ja hyvinvointialueen perustamisprosessi on yksi maan haastavimmista. Sen vuoksi Pohjois-Pohjanmaan osuutta rahoituksesta tulee nostaa huomattavasti nyt esitetystä. Valmistelun rahoitus tulee kattaa täysimääräisesti valtionrahoituksella.

Pohjois-Pohjanmaan erityispiirteet

Asetusluonnoksen 4 § mukaan määrärahasta jaettaisiin enintään kaksi viidesosaa hyvinvointialueen alueella voimaanpanolain voimaantullessa sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen tehtäviä järjestävien viranomaisten lukumäärän perusteella (järjestämisvastuullisten määrä). Järjestämisvastuullisten määrän pisteytyksessä pelastustoimen ns. muutosalueet, mukaan luettuna Pohjois-Pohjanmaa, on huomioitu samanaarvoisina (1->2 pistettä). Pisteytys ei huomioi riittävästi Pohjois-Pohjanmaata, jossa hyvinvointialuevalmistelun lisäksi toteutetaan samanaikaisesti kahden pelastuslaitoksen yhdistyminen uudeksi hyvinvointialueen pelastuslaitokseksi. Kahden pelastuslaitoksen yhdistäminen on mittaluokaltaan ja työmäärältään huomattavasti suurempi kuin yksittäisten kuntien siirtyminen pelastustoimen alueelta toiselle, mitä muualla Suomessa on tapahtumassa. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen valmistelun rahoituksessa pelastustoimelle tulisi määritellä vähintään 3 pistettä. Vaihtoehtoisesti valmistelun rahoituksessa tulisi olla myös harkinnanvarainen osuus, jolla kompensoitaisiin kahden pelastuslaitoksen yhdistämisestä aiheutuvia ylimääräisiä kustannuksia ja resursointitarpeita.

Kuntien asema ja palvelutuotanto uudistusta tehtäessä

Asetusluonnoksen perusteluistion mukaan uudistuksen valmistelun määrärahatarve perustuu osittain edellisen vaalikauden maakunta- ja sote-uudistuksen valmistelussa tuotettuihin laskelmiin ja suunnitelmiin sekä kuntien ja kuntayhtymien vastaavien toimintojen kustannuksiin.

On tärkeää huomata, että edellisen vaalikauden uudistuksessa myös kunnat rahoittivat valmistelua merkittäväällä tavalla vähintäänkin välillisesti ja suoraan valmistelussa mukana olleiden henkilöstöressurssien myötä. Meneillään olevan uudistuksen valmistelua kunnat eivät pääsääntöisesti rahoita lainkaan.

Huoli nykyisen palvelutuotannon riittävästä turvaamisesta ja tulevan hyvinvointialueen valmistelun riittävästä resurssoinnista on Ylivieskan kaupungin kannalta erittäin suuri. Ylivieskan kaupunki on suurin osakaskunta ja rahoittaja Peruspalvelukuntayhtymä Kalliossa, Ylivieska on myös Jokilaaksojen pelastuslaitoksen isäntäkaupunki. Näiden kautta Ylivieskalla on merkittävä taloudellinen ja toiminnallinen vastuu näistä organisaatioista sekä niiden palvelutuotannosta niin kauan, kunnes uudet hyvinvointialueet täysipainoisesti käynnistyvät. Hyvinvointialueen valmistelu pelkästään oman toimen ohella hoidettavien resurssien avulla ei ole mahdollista, kun huomioidaan nykyisen palvelutuotannon ylläpitovelvoitteet. Luonnollisesti kaupungilla on myös osuutensa mukainen rahoitusvastuu Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin toiminnasta.

Lähtökohtana uudistuksen valmistelun rahoituksessa on oltava, että se ei välittömästi eikä välillisesti rasita kuntataloutta ja nykyisten järjestämisvastuullisten tahojen palvelutuotantoa valmisteluvaiheessa.

Rahoituksen riittävyys

Hyvinvointialueiden valmisteluun kansallisesti esitetty 62,119 M€ rahoitus vuosille 2021-2022 on käsityksemme mukaan riittämätön. Suomen kaikkien aikojen suurimman reformin valmisteluun tulisi osoittaa riittävät määrärahat reformin onnistumisen varmistamiseksi.

Asetusluonnoksen 8 § mukaan hyvinvointialueen ja HUS-sairaanhoitopiirin velvollisuudesta antaa selvitys määrärahan käytöstä säädetään valtioneuvostulain 11 §:ssä ja voimaannpanolain 15 §:ssä.

Hyvinvointialueen tuleva rahoitus tulee olemaan yleiskatteista ja sen käyttämisestä ei anneta erillisiä selvityksiä. Esitämme, että myös valmistelun rahoitus myönnetään hyvinvointialueille yleiskatteisena, sen käyttö jätetään täysin hyvinvointialueiden harkintaan asetusluonnoksen 3 § mukaiseen tarkoitukseen eikä sen käytöstä edellytetä annettavan erillisiä selvityksiä. Tämä vähentäisi tarpeetonta hallinnollista työtä valmisteluprosessin aikana.

Alueille on 30.6.2020 myönnetty erillinen rahoitus rakenneuudistusta palvelemaan sosiaali- ja terveystoimen alueelliseen valmisteluun. Sen osa-alueelle 1 kohdennettu osuus on rajattu käytettäväksi vapaaehtoiseen alueelliseen valmisteluun ja hankekoordinaatioon. Tämä rahoitus tulee voida hyödyntää asetusluonnoksen mukaisen rahoituksen ohella hyvinvointialueen valmistelussa.

Pelastustoimella ei ole ollut käytettävissä erillistä rahoitusta rakenneuudistusta palvelemaan alueelliseen valmisteluun. Pelastustoimessa alueellisen valmistelun valtioneuvostukset on ohjattu

sisäministeriön käyttöön toisin kuin sosiaali- ja terveystoimessa (Valtioneuvoston asetus kuntien toiminnan tehostamisen ja sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistamisen valtionavustuksista 7/2020). Sisäministeriö on jakanut rahaa pelastuslaitoksille eri hankkeisiin 4,98 M€, mutta nämä hankkeet eivät suoranaisesti tue meneillään olevaa hyvinvointialuevalmistelua. Lisäksi nämä hankkeet kuluttavat käytettävissä olevaa pelastustoimen henkilöresurssia muuhun kuin suoranaiseen hyvinvointialuevalmisteluun. Tämä korostaa tarvetta panostaa pelastustoimen valmisteluun nyt valmisteilla olevaa rahoitusasetusta ponnekkaammin.

Rahoituksen puutteesta johtuen pelastustoimen valmistelua ei esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaalla ole kyetty aloittamaan. Pelastustoimessa on siten kertynyt merkittävää valmisteluelkaa verrattuna sosiaali- ja terveystoimessa jo toteutettuun valmisteluun.

Pelastustoimen valmistelun myöhäinen aloitus tulisi myös huomioida hyvinvointialueen valmistelun rahoituksessa ja resursoinnissa. Erityisesti tämä ongelma korostuu Pohjois-Pohjanmaalla, jossa kahdesta erillisestä pelastuslaitoksesta ollaan muodostamassa uutta hyvinvointialueen pelastuslaitosta. Niukat valmisteluresurssit ja toimeenpanon tiukka aikataulu ovat merkittävä riski etenkin pelastustoimen osalta uudistuksen onnistumiselle.

Aikataulu

Hyvinvointialueiden valmistelun rahoitusasetuksen aikataulu on myös ongelmallinen. Lausuntoaika päättyy 1.6.2021 ja asetus vahvistettaneen kesäkuussa 2021. Uudistuksen valmisteluorganisaatioiden suunnittelu on parhaillaan käynnissä useimmissa sairaanhoitopiireissä ja valmisteluorganisaation rakenne riippuu oleellisesti käytettävissä olevasta rahoituksesta ja resursoinnista.

b) HUS-yhtymän valmistelun rahoituksen määräytymisperusteet

-

Muut huomiot asetusluonnokseen tai perustelumuihistioon

Muut huomiot

-

Laitila Merja-Liisa

